

A nemzetközi tudományos és műszaki információsrendszer bonyolultságából adódó fejlesztési problémák és feladatok

A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ (HTMTK) Tudományos Tanácsának 1971. decemberi ülésén SZUMAROKOV, L. N., az NTMIK tudományos osztályvezetője, előadásában rámutatott néhány, a nemzetközi tudományos és műszaki információs rendszer különlegesen nagy és bonyolult voltából fakadó problémára és feladatra. Ezek röviden a következőkben foglalhatók össze.

1. Az együttműködő alrendszerek nagy száma

A KGST keretében intenzív munka folyik nemzetközi ágazati alrendszerek létrehozására (pl. a vegyipar, az építésügy, az elektrotechnika, a mezőgazdaság, az atomenergia stb. témaköreiben). Pillanatnyilag ez a folyamat viszonylag gyengén koordinált és az alrendszerek eltérő módszertani alapokra épülnek.

A Nemzetközi Központnak a fejlődés jelenlegi szakaszában korlátozott számú alrendszer kifejlesztésére kell erejét koncentrálni – ez azonban azzal a veszéllyel jár, hogy elveszti a kezdeményezést más alrendszerek vonatkozásában. Másrészt a rendelkezésre álló források nem teszik lehetővé, hogy a Központ egyenlő figyelmet fordítson valamennyi alrendszer kialakítására.

További problémát jelent az, hogy az ágazati rendszerekbe az egyes tagországokban nem pontosan ugyanazok a témakörök tartoznak. Ez arra figyelmeztet, hogy az ágazatok közötti kapcsolatokat szorosabbra kell fűzni nemcsak az egyes tagországok szintjén, hanem nemzetközi szinten is.

2. Az egyes alrendszerek különböző fejlettsége

Az egyes alrendszerek jelenlegi fejlettségi szintje jelentősen eltér egymástól. Ez az eltérés az egyes országok nemzeti rendszerét alkotó alrendszereknél és nemzetközi szinten egyaránt megfigyelhető.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az egyes nemzeti rendszerek keretében is jelentősen eltérő fejlettségi szintet értek el a különböző ágazati alrendszerek, és eltérő a hasonló ágazati alrendszerek fejlettségi szintje a különböző KGST tagországokban is. Az egymással együttműködő alrendszerek fejlettségi szintjében megfigyelhető eltérések a további fejlődésnek rendkívül lényeges tényezői, hiszen az eddig elért fejlettségi szinttől függően eltérőek az egyes alrendszerek továbbfejlesztésének legközelebbi céljai és szakaszai is. A sokoldalú együttműködés hatékony megvalósítására törekedve ezt feltétlenül figyelembe kell venni.

Hangsúlyozni kell, hogy a „fejlettségi szint” rendkívül bonyolult fogalom. Jellemzésére a rendszer bemenetén megjelenő információs áram nagyságát, az információs munka automatizáltságának szintjét, az információs termékek típusainak számát és minőségét, az információs szolgálat által kiszolgált felhasználók mennyiségét stb. használhatjuk fel. Amikor tehát a különböző alrendszerek eltérő fejlettségi szintjéről beszélünk, természetesen nem csupán a feldolgozás automatizáltsági szintjére gondolunk. Rendkívül fontos szerepet játszanak olyan tényezők, mint pl. az információs bázis nagysága és fejlődésének üteme (az információs bázisba időegység alatt belépő új dokumentumok mennyisége). Mivel mind az információs bázisok nagyságában, mind azok növekedési ütemében valamennyi iparág területén alapvető szerepet játszik a szovjet alrendszer szintje, az orosz nyelvű információk feldolgozása a nemzetközi rendszerben igen fontos.

3. Az együttműködés lehetséges formái

A nemzetközi rendszer nemzeti elemeinek eltérő fejlettségi szintje és különösen az információfeldolgozási folyamatok automatizáltságában fennálló különbségek a nemzetközi együttműködés követ-

kező három alapvető formáját teszik lehetővé és indokolttá a fejlődés jelenlegi, szintjén:

- automatizált nemzeti rendszerek együttműködése (ágazati, funkcionális stb. alrendszerek szintjén);
- nemzeti rendszerek együttműködése a szükséges automatizáltsági szint elérése érdekében;
- a nemzetközi rendszer nemzeti elemei közötti együttműködés hagyományos formái.

Egészen a legutóbbi időkig a gyakorlatban leginkább az együttműködés harmadik típusa volt az uralkodó, most azonban egyre gyakoribb a második forma. Az első formáról változatlanul csak igen ritkán beszélhetünk.

Az együttműködő alrendszerek olyan rendszereket képezhetnek, amelyeket „tisza”, illetve „vegyes” típusúaknak nevezhetünk.

A tiszta típusú rendszerre példaként az INIS és Bauselektronik rendszert hozhatjuk fel. Jellemzője a különböző funkciók szétosztása az alrendszerek között, jól meghatározott, egységes információs feldolgozási technológia. A vegyes típusú rendszerekre a fenti ismérvek nem jellemzőek. Az alrendszerek együttműködése a tevékenységek koordinációjának szintjén történik.

A fejlődés jelenlegi szakaszában egyre erősebben érvényesül a tiszta típusú rendszerek létrehozatalának irányzata. A különböző nemzeti alrendszerek eltérő fejlettségi szintje következtében azonban esetleg olyan tiszta típusú nemzetközi rendszerek is kialakulhatnak, amelyek nem valamennyi partnerország alrendszerét tartalmazzák.

4. A regisztrációs szolgálat létrehozatalának szükségessége

A fentieket figyelembe véve, a nemzetközi tudományos és műszaki információs rendszer létrehozatalának és továbbfejlesztésének egyik alapvető

feltétele, hogy „leltárba vegyék” azokat az elemeket (-információs területen tevékenykedő szervezet-), amelyek már működnek, s megállapítsák azok működési jellemzőit.

A Nemzetközi Központ ezzel a céllal kívánja létrehozni regisztrációs szolgálatát. Ennek a szolgálatnak megszervezésére olyan körülmények között kerül sor, amikor az egyes országokban hasonló szolgálatok még nem működnek. Ebből pedig mind tudományos, mind szervezési szempontból jelentős problémák fakadnak.

Arra kell törekedni, hogy a Központ regisztrációs szolgálatát potenciálisan összeegyeztethető legyen az esetleg létrejövő hasonló nemzeti szolgálatokkal. Biztosítani kell, hogy a Központ tagországainak információs szervei a statisztikai és nyilvántartási természetű adatokat mind a saját központi információs szerveikhez, mind pedig a Nemzetközi Központhoz eljuttassák, és – ami ennél is fontosabb – a tagországok esetében az adatok tartalmukban és formájukban egységesek legyenek. Egyelőre a Központ nyilvántartó szolgálatának kialakítására irányuló tevékenység még nincs eléggé összhangban a tagországokban folyó hasonló munkálatokkal.

Fontos továbbá a rendszer elemeire vonatkozó adatok tárolásának, feldolgozásának és kiadásának megoldása is. Jelenleg a regisztrációs szolgálat hagyományos technológiával dolgozik és specializált kiadványokat állít össze. Egyre sürgetőbbé válik azonban a faktográfiai információk gépi adathordozón történő rögzítése és gépi feldolgozása. Magától értetődik, hogy ennek a feladatnak a megoldása még nagyobb követelményeket támaszt az egyes tagországok rendszereinek és a Nemzetközi Központ munkájának összehangolása terén.

Vásárhelyi Pál